

## امکان سنجی مشروعیت حق ورود زن و شوهر به محدوده حریم اطلاعاتی یکدیگر در فضای مجازی\*

- محمدرسول آهنگران\*\*
- احمد صابری مجید\*\*\*
- فرزانه رستگار نیک\*\*\*\*

### چکیده

«حریم اطلاعاتی» از جنبه‌های حریم خصوصی است و جزء قلمروی شخصی افراد به حساب می‌آید. از جنبه‌های حریم اطلاعاتی، داده‌ها و اطلاعات فرد در رسانه‌های مجازی است که مورد حفاظت قرار می‌گیرد. با توجه به آسیب‌های فراوانی که در فضای مجازی رابطه همسری را تهدید می‌نماید، امکان حق دسترسی و نظارت هر یک از زوجین به حریم اطلاعاتی موجود در رسانه‌های مجازی قابل طرح است. این نوشتار با توجه به مبانی لزوم رعایت حریم اطلاعاتی افراد، به مسئله چالش برانگیز تراحم و رویارویی رعایت حریم اطلاعاتی زوجین با امکان دسترسی و ورود هر یک از آنها مبتنی بر استحکام رابطه همسری و حفظ کیان نظام خانواده می‌پردازد. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی انجام شده و برآیند آن این است که بر اساس

---

\* تاریخ وصول: ۱۴۰۱/۴/۲۵؛ تاریخ تصویب: ۱۴۰۱/۱۲/۱۴.

\*\* استاد تمام دانشگاه تهران (دانشکده فارابی)، تهران، ایران (نویسنده مسئول) (ahangaran@ut.ac.ir).

\*\*\* دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه تهران (دانشکده فارابی)، تهران، ایران:

(ahmad.saberimajd@ut.ac.ir).

\*\*\*\* دانش آموخته سطح ۳ فقه و اصول حوزه علمیه قم، قم، ایران: (farzanerastegar@gmail.com).

اصل اولیه، نقض حریم اطلاعاتی زوجین جایز نیست و هنگامی که رعایت چنین حریمی با حفظ رابطه همسری در تراحم باشد، با توجه به اصل مصلحت خانواده، مدیریت و پاسداری و حسن معاشرت، حفظ رابطه همسری و تداوم موجودیت خانواده به دلیل اهم بودن، مقدم می‌گردد؛ لذا هر یک از زن و شوهر می‌توانند، نسبت به حریم اطلاعاتی یکدیگر حق ورود و دسترسی داشته و نقش نظارتی ایفا نمایند.

**کلیدواژه‌ها:** حریم اطلاعاتی، فضای مجازی، حریم خصوصی، مصالح خانواده، مدیریت و پاسداری، حسن معاشرت.

### مقدمه

با روند روز افزون استفاده از فضای مجازی و شکل‌گیری اطلاعات شخصی افراد در عصر ارتباطات، رسانه‌های مجازی از آن جهت که نگهدارنده اطلاعات بسیار مهمی هستند به یکی از ابزارهای پرکاربرد در میان مردم تبدیل شده است. لذا پاسداری و رعایت چنین اطلاعات و داده‌هایی در رایانه شخصی، تلفن همراه، چت‌ها و پیامک‌ها، تصاویر، فیلم‌ها از جانب افراد مورد حفاظت قرار گرفته است و مندرج تحت عنوان حریم اطلاعاتی قرار گرفته است. بر اساس رابطه نزدیک زوجین و به استناد نگرانی‌هایی که در فضای مجازی، رابطه همسری را مورد لطمه و آسیب قرار داده است، حق ورود و دسترسی هر یک از زوجین به چنین حریم اطلاعاتی قابل طرح است. بر اساس تحقیقات شرکت حقوقی و قضایی Slater and Gordon شبکه‌های رسانه‌ای، منبع اصلی تنش‌های زناشویی محسوب می‌شود و می‌تواند مشکلات عدیده‌ای به وجود آورند. فضای مجازی بر روابط اجتماعی زوج‌ها بسیار تأثیرگذار است (هارجی و همکاران، ۱۳۹۰). مطالعه جدیدی نیز روی بیش از ۲ هزار زوج بریتانیایی انجام شد و کارشناسان به این نتیجه رسیدند که تقریباً یک چهارم آنها در طول هفته یک مشاخره مرتبط به شبکه‌های مجازی دارند. آمارهای تحقیقاتی در ایران نیز حاکی از این است که در حدود ۵۶ درصد طلاق‌ها رد پای شبکه‌های اجتماعی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در میان است. در کشور چین نیز نرخ طلاق در سال ۲۰۱۴ افزایش ۳/۹

درصدی داشته و شرکت در شبکه‌های اجتماعی عامل اصلی جدایی زوج‌های چینی بوده است. همچنین بر اساس اعلام وزارت دادگستری عربستان، ۲۵ درصد طلاق‌ها در عربستان به شبکه‌های اجتماعی مربوط می‌شوند (خبرگزاری صدا و سیما، کد خبر ۱۲۵۳۴۵۹). در نتیجه نوع استفاده از فضای مجازی و رسانه‌های ارتباطی و دسترسی افراد به منابع دیجیتال بر خانواده و روابط زوجین از تأثیرگذاری ویژه‌ای برخوردار است (Underwood and et al. 2015: 356). بر این اساس با توجه به جایگاه ویژه پاسداری و حراست و تحکیم روابط همسری و خطرات فراوانی که در فضای مجازی نهاد مقدس خانواده را تهدید می‌نماید، امکان دسترسی هر یک از زن و شوهر به حریم اطلاعاتی یکدیگر با رویکردی نظارتی قابل طرح می‌باشد؛ در این صورت، میان لزوم رعایت حریم اطلاعاتی با جواز دسترسی و حق ورود هر یک از زوجین در پاسداری از تحکیم و تداوم رابطه همسری تراحم پیش می‌آید. فقه تربیتی برای مدیریت روابط همسری و اداره خانواده منزلت ویژه‌ای قائل شده است و برای برون‌رفت و پاسخ به پرسش‌های نوین در حوزه تربیتی از نظر فقهی این مسئله را ارزیابی می‌کند. بر این اساس برای پاس‌داشت نهاد فطری خانواده، تجویزهای منابع فقه اسلامی را گردآوری و استخراج نموده که احکام شرعی رفتارهای اختیاری هر یک از مکلفین را رهیافت نماید.

### پیشینه تحقیق

تاکنون تحقیقات ارزشمندی در زمینه حریم خصوصی صورت گرفته است. از جمله، ابوالقاسم نقیبه در مقاله خود، تحت عنوان «حریم خصوصی در مناسبات خانوادگی» چنین دریافت است که رعایت حریم خصوصی افراد در خانواده بر اساس ادله نقلی، عقلی و فطری و بر اساس آموزه‌های اخلاقی و حقوقی لازم است؛ ولی این پژوهش نسبت به امکان ورود و دسترسی به حریم اطلاعاتی به‌طور خاص مطلبی مطرح ننموده است (نقیبه، ۱۳۸۹). همچنین مرتضی و یاسر سلیمانی در مقاله «بررسی ورود به حریم خصوصی در فعالیت‌های اطلاعاتی امنیتی در

چارچوب اصول و قواعد فقهی» به این نتیجه رسیده است که دخالت‌های دولتی در حریم خصوصی افراد نیاز به رضایت شخصی نداشته و سازمان‌های اطلاعاتی می‌توانند وارد حریم خصوصی افراد مظنون گردند ولی این پژوهش حوزه اطلاعات خصوصی را مورد بررسی قرار نداده است (سلیمانی، ۱۳۹۳). نوشتار حاضر با تحقیقات انجام‌شده متفاوت است و تلاش دارد که ضمن بررسی مبانی لزوم رعایت حریم اطلاعاتی، مسئله چالش‌برانگیز تراحم و رویارویی رعایت حریم اطلاعاتی زوجین را با امکان دسترسی و ورود هریک از زوجین، بررسی نماید.

## مفهوم‌شناسی

### حریم

«حریم» واژه‌ای عربی و از ریشه «ح ر م» که معانی گوناگونی دارد که در بردارنده معنای ممنوعیت و محدودیت آمده و به معنای چیزی که لمس آن حرام است و به آن نباید نزدیک شد، معنا شده است. (فراهیدی، [بی‌تا]، ۲۲۲/۳) گفته شده حریم را به این دلیل حریم می‌نامند که صاحبش از تصرف در آن منع شده یا تصرف دیگران در آن بدون اجازه مالک حرام است. (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۱۲/۱۲۵) در لغت‌نامه‌های فارسی نیز به معنای مختلفی آمده است. از جمله: بازداشت‌کرده، حرام‌شده، چیزی که از آن حمایت شده و بر سر آن جنگ می‌کنند (دهخدا، ۱۳۷۰: ۶/۸۹۰۴) و مکانی که دفاع و حفاظت از آن واجب است. (معین، ۱۳۸۲: ۹۷۳) تعریف حریم در کلمات فقها به چیزی که نزدیک شدن به آن برای غیرصاحبش ممنوع است، تعبیر شده است (مجلسی، ۱۴۰۶: ۶/۲۴۱).

منظور از حریم اطلاعاتی، آن دسته از اطلاعات شخصی است که از سوی شخص مورد حفاظت قرار گرفته و راضی نیست که دیگران حتی اعضای خانواده‌اش از آنها مطلع شود. اطلاعات شخصی، شامل اطلاعات سری و محرمانه و غیر آن، اعم از علایق و سلیق، اطلاعات مالی، اطلاعات مربوط به سلامت جسمی و روانی، اطلاعات مربوط به فضای مجازی و ... می‌شود. (انصاری، ۱۳۸۶: ۲۶۴)

حریم اطلاعاتی، حق اولیه افراد در محرمانه ماندن اطلاعات و داده‌های شخصی از هرگونه تحصیل و پردازش، انتشار و به‌طورکلی مداخله دیگران بدون اجازه آنها و یا بدون مجوز قانونی است. (ولی، ۱۳۹۴: ۶۵) و از آنجا که افشای اطلاعات لطمه‌ای به شخصیت فرد محسوب شده و موجب اثرات سوء تربیتی می‌شود، لذا حمایت از این حریم ضروری است. (سلیمانی، ۱۳۹۳: ۳۶)

منظور از اطلاعات فضای مجازی، اطلاعاتی است که به روش‌های زیر به دست می‌آید: خواندن مکاتبات گروهی، ضبط اطلاعات مرورگر اشخاص در مورد آنان، خواندن نامه‌های الکترونیکی، ارتباطات در فضای مجازی، عکس‌ها و فیلم‌های مشترک با دوستان و آشنایان و ... (محسنی، قاسم‌زاده، ۱۳۸۵: ۲۴)

### مبانی حفظ حریم اطلاعاتی زوجین

حفظ حریم اطلاعاتی، به‌عنوان حریم خصوصی فرد می‌باشد و در فقه امامیه لزوم رعایت چنین حریمی می‌تواند مستند بر ادله و اصول معتبر مورد بررسی قرار گیرد. در ذیل مهم‌ترین این ادله بررسی خواهد شد تا حکم اولیه در رابطه با حریم اطلاعاتی مشخص گردد.

#### ۱. اصل آزادی و عدم تسلط دیگری

یکی از مبانی حق حریم خصوصی در فقه در راستای آموزه‌های تربیتی اسلام، قاعده «تسلیط» است. بر اساس این قاعده، هر کسی نسبت به حریم خصوصی خود از جمله حریم اطلاعاتی، حق آزادی داشته و نسبت به امور خود تسلط دارد. قاعده تسلیط «الناسُ مُسَلِّطُونَ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ» بر سلطه افراد بر اموال و دارایی‌ها دلالت داشته و ظاهر آن این است که دیگر شئون افراد خارج از شمولیت آن باشد. این روایت در برخی از متون فقهی «انفسهم» در کنار «اموالهم» آمده و به آن عطف شده است (نجفی، ۱۴۰۴، ۶۵۰/۴۱؛ مکارم شیرازی، ۱۴۲۴، ۲۳۳/۷). در این صورت می‌توان این قاعده را قابل تسری به غیراموال نیز دانست. با مذاقه در این قاعده چنین به دست می‌آید که چنین عطفی مبتنی بر قیاس اولویت

باشد؛ چراکه هنگامی که در شرع افراد نسبت به اموال خود سلطه داشته باشند، به طریق اولی نسبت به جان و نفس و بر همه امور خویش سلطه خواهند داشت. به دیگر سخن، تسلط بر خویشتن نسبت به تسلط بر اموال و دارایی‌های او تقدم دارد. مبنای قاعده تسلیط و حکم مندرج در آن، مبتنی بر قاعده عقلایی است که بنا و روش عقلا و خردمندان از گذشته بر این بوده است که نسبت به افراد دیگر اجازه نمی‌دهند که در اموال و هر آنچه تحت اختیار آنهاست، تصرف کنند. حتی چنین می‌توان گفت که گستره قاعده تسلط، محدود به سیره عقلا نبوده بلکه قاعده مبتنی بر فطرت آدمی می‌باشد.

مطابق اصل مذکور، هر انسانی حق دارد که آزادانه و بدون دخالت و تسلط دیگران در قلمروی زندگی خود آزاد باشد. یکی از امور مهم در زندگی هر فرد، اطلاعات شخصی اوست که برای آن حریم قائل است و به دیگران اجازه نظارت و کنترل بر آن را نمی‌دهد (قدرتی، ۱۳۹۶: ۴۳). این آزادی یک حق فطری از جانب خداوند برای همه انسان‌ها است و هیچ‌کس حتی اعضای خانواده حق سلب آزادی آن را ندارد؛ لذا مبتنی بر فطری بودن حق حریم، نقض اطلاعاتی جایز نیست و مستند به قاعده سلطنت، هر شخصی بر تمام امور خویش از جمله حریم اطلاعاتی خود، تسلط داشته و از حق آزادی برخوردار بوده و تصرف در آن جایز نیست (بجنوردی، ۱۴۱۰: ۲۴۳/۱) که بر این اساس رعایت حق حریم اطلاعاتی افراد از جمله زوجین لازم بوده و دسترسی و ورود به آن جایز نیست.

## ۲. اصل عدم تجسس

کنجکاوی و تجسس در مسائل خصوصی میان زوجین، می‌تواند موجب حس ناامنی شده و اعتماد را به‌عنوان سرمایه بزرگ خانواده، خدشه‌دار کند؛ لذا در روابط همسری و کانون خانواده، نباید نسبت به حریم خصوصی، از جمله حریم اطلاعاتی پا را فراتر نهاده و تجسس صورت پذیرد؛ چراکه این کار از سوءظن سرچشمه گرفته و موجب بی‌اعتمادی و در نهایت سست شدن روابط همسری می‌گردد. در آیات و روایات تجسس، بسیار مورد نکوهش قرار گرفته است.

خداوند در قرآن کریم، به‌صراحت از تجسس در کار دیگران نهی می‌کند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُوا؛ ای اهل ایمان! از بسیار پندارها در حق یکدیگر اجتناب کنید که برخی ظنّ و پندارها معصیت است و نیز هرگز (از حال درونی هم) تجسس نکنید» (حجرات: ۱۲). در این آیه کنجکاوی و پیگیری از امور دیگران مورد نهی واقع شده است. این دستور قرآنی یکی از حساب‌شده‌ترین فرامین در حوزه روابط اجتماعی میان افراد است. اموری که اشخاص برای خود حریم قائل‌اند و از دیگران آن را پنهان می‌کنند، باید مورد احترام قرار بگیرد و جایز نیست که با جست‌وجو از آن خبردار شوند (طباطبایی، ۱۳۹۳، ۳۲۳/۱۸).

این نهی، شامل اطلاع از حریم خصوصی اطلاعاتی اشخاص در قلمرو خانواده و رابطه همسری نیز شده و هرگونه داده‌های اطلاعاتی فضای مجازی اعم از صوت، تصویر و پیام را شامل می‌شود. همچنین پیامبر ﷺ در نهی از کاوش و جست‌وجو در حریم دیگران فرمودند: «شر الظنون المتجسسون؛ پلیدترین بدگمانان، تجسس‌کنندگان هستند» (نوری، [بی‌تا]، ۱۴۷/۹). بر اساس دیدگاه فقهای امامیه، بر حرمت و ممنوعیت تجسس و کنکاش در کار دیگران، اجماع قائم شده است (اردبیلی، ۱۳۸۳: ۳۱۲) و برخی از فقها بر این حرمت، ادعای ضرورت کرده‌اند (نجفی، ۱۴۰۴، ۲۲۵/۷).

بنابراین تجسس موجب افشای اسرار پنهانی و آگاهی بر امور درونی افراد شده و در نتیجه می‌تواند زمینه بروز بسیاری از مشکلات زن و شوهری در زندگی مشترک باشد. لذا بر اساس ادله قرآنی و روایی چنین رهیافت می‌شود که تجسس و کنجکاوی یکی از بارزترین مصادیق نقض حریم خصوصی و اطلاعاتی عنوان شده است که مبتنی بر این ادله، رعایت محدوده حریم اطلاعاتی افراد از جمله زوجین، لازم و ورود و دسترسی به چنین حریمی جایز نیست.

### ۳. اصل حرمت عیب‌جویی

اطلاع یافتن از عیوب دیگران، باعث به خطر افتادن شرافت انسان‌ها می‌شود و در اسلام مورد نهی قرار گرفته است. از مسائلی که در رابطه با حرمت عیب‌جویی به‌عنوان یکی از رذایل اخلاقی قابلیت انطباق دارد، عیب‌جویی زن و شوهر نسبت به یکدیگر است که حریم اطلاعاتی آنها برای آشکار کردن عیوب یکدیگر می‌تواند مورد تعرض قرار گیرد. بر اساس آموزه‌های قرآنی عیب‌جویی با توجه به پیامدهای سوء تربیتی مورد نهی قرار گرفته است. خداوند در آیه ۱۱ حجرات می‌فرماید: «ولا تلمزوا انفسکم؛ و از یکدیگر عیب‌جویی نکنید»، همچنین عیب‌جو مورد نهی شدید قرار گرفته است: «ویل لكل همزة لمزة؛ وای بر هر عادت کننده به عیب‌جویی مردم و بدگویی دیگران!» (همزه: ۱)

آموزه‌های اسلامی، عیب‌جویی را باعث دور شدن انسان از خدا می‌داند. (کلینی، ۱۴۰۷:

۳۱۹/۲) امیرالمؤمنین علیه السلام در این باره می‌فرماید:

«أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَيْكَ وَأَبْغَضُهُمْ مِنْكَ أَطْلَبُهُمْ لِمَعَائِبِ النَّاسِ؛ باید دشمن‌ترین مردم

نزد تو و دورترین آن‌ها از تو، کسانی باشند که بیشتر درصدد یافتن خطاهای مردم

هستند.» (آمدی، ۱۴۱۰: ۴۱۹)

اگر این رذیله اخلاقی میان زن و شوهر باشد، به مراتب زشتی و قباحت بیشتری داشته و اثرات سوء تربیتی آن غیرقابل جبران خواهد بود (قدرتی، ۱۳۹۶: ۵۰)؛ زیرا محیط خانواده باید همواره سرشار از آرامش، عشق و محبت باشد. زن و مرد باید در محیط خانه همانند لباس، عیوب یکدیگر را بپوشانند «هُنَّ لِيَاسٍ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَاسٍ لِهِنَّ» (بقره: ۱۸۷). لذا هیچ‌یک از زن و شوهر حق تعرض به حریم شخصی یکدیگر نداشته و نباید در پی آشکار کردن عیوب باشند. به دیگر سخن، زوجین به دلیل رابطه بسیار نزدیکی که باهم دارند، باید محافظ و مایه زینت یکدیگر باشند و از عیوب یکدیگر آگاه نشوند؛ لذا هر یک از زن و شوهر نه تنها باید از ورود دیگران به حریم شخصی خود جلوگیری کنند؛ بلکه خود نیز در اطلاعات شخصی طرف مقابل تجاوز و تعدی نکند؛ تا موجب فهمیدن عیوب یکدیگر در حریم اطلاعات مجازی نشوند.



بنابراین عیب‌جویی به‌عنوان رذیله‌ای اخلاقی و تربیتی، یکی از بارزترین مصادیق برای نقض حریم خصوصی و اطلاعاتی افراد شمرده می‌شود و موجب بروز بسیاری از مشکلات زن و شوهری در زندگی مشترک می‌گردد؛ لذا از مدلول ادله‌ای که دال بر حرمت عیب‌جویی دیگران وجود دارد، چنین رهیافت می‌شود که عیب‌جویی مورد تحریم قرار گرفته است و دربردارنده اثر تربیتی سوء بوده که می‌تواند همگام با نقض حریم اطلاعاتی افراد باشد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۵، ۱۸۴/۲۲). لذا مبتنی بر اصل حرمت عیب‌جویی، محدوده حریم اطلاعاتی افراد از جمله زوجین محترم و به رسمیت شناخت شده است که رعایت آن لازم و دسترسی و ورود به آن برای همه افراد از جمله زن و شوهر جایز نمی‌باشد.

#### ۴. اصل حفظ آبروی افراد

موضوع حفظ عرض و آبرو از جمله اصولی است که در مسئله به رسمیت شناختن حریم اطلاعاتی قابل طرح است. آبرو به معنای اعتبار، شرافت، عفت و وجاهت به کار می‌رود (هاشمی شاهرودی، ۱۳۹۲: ۸۳/۱). حفظ آبروی افراد از جمله حقوق و تکالیف همه مسلمانان است و دفاع از آبروی خود و هر فرد محترم دیگری واجب شرعی است (نجفی، ۱۴۰۴: ۶۵۰/۴۱). در همین راستا، نقض حریم شخصی و اطلاعاتی و به رسمیت نشناختن آن می‌تواند باعث آبروریزی هر یک از زوجین گردد (قهفرخی و مسعودیان، ۱۳۹۱: ۹۰).

در آیه ۴۵ سوره آل‌عمران و آیه ۶۹ احزاب، خداوند در مورد حضرت مریم علیها السلام چنین می‌فرماید: «وَجِيهًا فِي الدِّينَا وَالْآخِرَهٗ وَ مِنَ الْمَقْرِيْنِ»؛ آبرومند در دنیا و آخرت و از نزدیکان است». وجیه در این آیه به معنای آبرومند و دارای عرض آمده است. قرآن کریم آبروی افراد را معتبر و پرده از اسرار کسی برداشتن و بی‌آبرو کردن دیگران را مورد نهی قرار داده است. در آیه ۶۸ سوره حجر، حضرت لوط هنگامی که مهمانانی در نزد خود دارد و همسر خائن او سعی در افشای آنها دارد از عبارت «فَلَا تَفْضَحُوْنَ» استفاده کرده است که این جمله دال بر نهی و مستفاد از این آیه، حرمت ریختن آبروی دیگران است. پاسداری از اسرار در حریم

اطلاعاتی هریک از زن و شوهر باید به گونه‌ای محترم شمرده شود که موجب افشای راز و اسرار دیگران نشود که موجب بی‌آبرویی مؤمن گردد (عیسایی، ۱۳۹۵: ۳۱۶). در روایات نیز آبروی مؤمن از حرمت خانه خدا بالاتر شمرده شده است. در روایتی از امام صادق علیه السلام چنین آمده است: «حرمت مؤمن بیشتر از خانه کعبه است» (مجلسی، ۱۴۰۳: ۷۱/۶۴).

حیثیت و آبرو جزء مهمی از حریم شخصی هر فرد است و در اسلام، تعرض به آن از بزرگ‌ترین گناهان محسوب می‌شود. هر شخصی در زندگی خود دارای رازهایی است که از افشا و مطلع شدن دیگران نسبت به آن‌ها هراس دارد و با رعایت نکردن آن، آبرو و عرض آن شخص به خطر می‌افتد. پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

«لا یحل لمؤمن ان یذل نفسه؛ برای مؤمن جایز نیست که موجب ذلت و خواری خود شود» (نوری، [بی‌تا]، ۳۶۴/۲).

بنابراین بر اساس مدلول ادله فقهی، حفظ اسرار و رازهای هریک از زن و شوهر لازم است و حریم اطلاعاتی در فضای مجازی از آنجایی که می‌تواند در صورت نقض، حیثیت و آبرومندی افراد را مورد خدشه قرار دهد، لازم است مورد احترام و پاسداری قرار گرفته و به رسمیت شناخته شود. لذا از اصل حفظ آبروی افراد، لزوم رعایت محدوده حریم اطلاعاتی افراد از جمله زن و شوهر رهیافت می‌شود و مبتنی بر پاسداری از آبروی افراد، نقض چنین حریمی و ورود و دسترسی به آن جایز نخواهد بود.

## ۵. اصل کرامت ذاتی انسان

حفظ کرامت انسانی در اسلام به عنوان یک فریضه به حساب آمده و اهمیت آن به اندازه‌ای است که دستورات خداوند با توجه به کرامت انسان‌ها تنظیم شده است. اصل پاسداشت کرامت انسانی در آفرینش با هیچ مخلوقی قابل مقایسه نیست (شیخ طوسی، [بی‌تا]، ۵۰۳/۶)؛ و قرآن کریم در این مورد چنین می‌فرماید: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا؛ ما فرزندان آدم را کرامت بخشیدیم و بر دریا و خشکی سوار کردیم و از چیزهای خوش و

پاکیزه روزی دادیم و بر بسیاری از مخلوقات خویش برتریشان نهادیم» (اسراء: ۷۰) بر اساس نگاه مفسرین، منشأ اعتبار کرامت بشر، در نظر گرفتن نوع بشر است و مدلول آیه، شامل همه انسان‌ها با هر درجه و رتبه مادی و معنوی می‌شود. آموزه‌های دینی با توجه به نگاه تربیت اخلاقی و روحی انسان، رعایت کرامت ذاتی افراد را بر همگان لازم و واجب دانسته است. اگرچه آن شخص، پلیدترین قاتل هستی باشد که پاکیزه‌ترین انسان را شهید نموده است. کرامت انسانی به آن نوع شرافت و حیثیتی گفته می‌شود که تمام انسان‌ها به دلیل استقلال ذاتی، توانایی بالقوه اخلاقی و نفخه الهی که دارند، به طور فطری و یکسانی از آن برخوردار هستند (فضل‌الله، ۱۴۱۹: ۱۷۹/۱۴-۱۸۰؛ ابن‌عاشور، ۱۴۲۰: ۱۳۰/۱۴-۱۳۱؛ طباطبایی، ۱۳۹۳: ۱۵۵/۱۳-۱۵۶).

همچنین در آیه ۴ سوره تین چنین آمده است «لقد خلقنا الانسان في احسن تقويم؛ که ما انسان را در بهترین صورت و نظام آفریدیم». حقوق بشر و کرامت انسانی در روایات نیز مورد تأکید قرار گرفته است و چنین آمده است: «خداوند به فرشتگان دستور دارد تا ... در برابر کرامت انسانی، خضوع و خشوع خود را عرضه نمایند و به انسان سجده کنند (نهج‌البلاغه: خطبه ۱).

یکی از بنیادی‌ترین عناصر ظهور رفتارهای اجتماعی، توجه به کرامت انسانی است و حقوق و وظایف انسانی، مبتنی بر ساختار کرامت انسان تنظیم شده است؛ لذا به هیچ عنوان جایز نیست که انسان کرامت ذاتی خود یا دیگران را به واسطه رفتارهای ناشایست مورد خدشه و تعرض قرار دهد (جعفری، ۱۳۷۸: ۳۹۱) یکی از مقتضاهای کرامت انسانی، حفظ حریم اطلاعاتی فرد است که نقض چنین حریمی در واقع با اصل کرامت انسانی منافات دارد. امام خمینی علیه السلام در حکم حکومتی در بند ششم از فرامین ۸ ماده‌ای چنین می‌فرماید: «هیچ‌کس حق ندارد ... اعمال غیرانسانی اسلامی مرتکب شود ... برای کشف گناه و جرم هرچند گناه بزرگ باشد، شنود بگذارد یا دنبال اسرار مردم باشد ... مرتکبین هر یک از امور فوق، مجرم و مستحق تعزیر شرعی هستند». بر این اساس، آمیختگی کرامت انسانی و

حریم خصوصی و اطلاعاتی افراد به گونه ای است که حتی در برخی موارد خود شخص نیز نمی تواند حریم اطلاعاتی خود را بدون محدودیت بداند. این مسئله را می توان از جلوه های فعلی اقرار به معاصی و خودافشایی دانست که در اسلام به دلیل اشاعه فحشا حرام اعلام شده است (غروی تبریزی، ۱۴۰۷: ۲۱۱/۴؛ گلپایگانی، ۱۴۱۲: ۲۳۸/۱).

بنابراین حریم خصوصی و اطلاعاتی هریک از زن و شوهر در فضای مجازی، مندرج در حفاظت از کرامت ذاتی انسان قرار دارد و نمی توان آن را هتک کرد؛ چراکه در صورتی که حریم هر یک از زوجین نقض گردد، ضربه زدن و اهانت به شخصیت انسانی خواهد بود. اصل اولیه در حقوق اسلامی این است که همه افراد بر اساس اصل کرامت ذاتی بشر، حق حفظ حریم اطلاعاتی را دارند و نمی توان با بهانه های مختلف، به این حق فطری افراد تعرض نمود؛ لذا به استناد اصل کرامت ذاتی انسان، نقض حریم اطلاعاتی افراد از جمله زوجین جایز نیست و رعایت چنین حریمی توسط همه اشخاص الزامی است.

#### ۶. قاعده لاضرر

دلیل دیگری که مانع نقض حریم شخصی افراد می شود، توجه به قاعده «لاضرر» است. نقض حریم اطلاعاتی باعث نقض حیثیت، اعتبار و احساسات و عواطف زوجین می شود و تجاوز به حیثیات معنوی از مصادیق ضرر است؛ زیرا ضرر در عرف عبارت است از نقصی که بر مال، آبرو و نفس انسان ایجاد شود. (بجنوردی، ۱۴۱۰: ۱۷۸/۱) مطابق این قاعده فقهی، تعدی به حریم اطلاعاتی نفی می شود تا از ضرر و زیان معنوی جلوگیری گردد.

در تأیید این حکم می توان به شأن نزول حدیث لاضرر که از مشهورترین احادیث به شمار می آید استناد کرد. این حدیث در مقام نفی ضرر معنوی به غیر است. در روایت آمده است که شخصی به نام سمرة بن جندب درخت خرمایی در باغ یکی از انصار داشت. او برای رسیدگی به درخت خود، بدون اجازه مرد انصاری وارد حریم باغ می شد و علی رغم مشاهده نارضایتی مرد انصاری و دستور پیامبر برای اخذ اجازه، باز هم به بدون اذن به باغ

می‌رفت. پیامبر به سمره فرمودند که درخت خود را بفروش اما او امتناع ورزید. سپس حضرت به مرد انصاری اجازه دادند تا درخت سمره را قطع کند و فرمودند: درخت او را قطع کن؛ زیرا ضرر و ضرار در دین اسلام نیست. (کلینی، ۱۴۰۷: ۲۹۳/۵) از صدور این روایت چنین رهیافت می‌شود که حفظ حریم شخصی و اطلاعاتی افراد، محترم است و به روشنی مشخص می‌شود که زیان معنوی به قدری اهمیت دارد که پیامبر ﷺ آن را بر زیان مادی سمره بن جندب ترجیح داده است.

بنا بر مستفاد از قاعده ضرر، حریم اطلاعاتی هر یک از زن و شوهر در فضای مجازی دارای احترام ویژه‌ای است که باید از سوی طرف مقابل از جمله زوجین محترم شمرده شود و نقض چنین حریمی از مصادیق بارز ضرر و خسارت معنوی به حساب آمده و حرام است.

### امکان‌سنجی مشروعیت ورود شوهر به حریم اطلاعاتی زوجین

آموزه‌های دینی برای مدیریت و استحکام روابط همسری و حفظ موجودیت نظام خانواده منزلت ویژه‌ای قائل است و برای پاسداری این نهاد فطری خانواده، تعبیر میثاق محکم را به کار برده است. در مواردی میان پاسداری از حفظ و تداوم روابط همسری تراحم پیش می‌آید. به این بیان که همان‌طور که بیان گردید با توجه به اصول مطرح‌شده، حریم اطلاعاتی هر یک از زن و شوهر که در فضای مجازی وجود دارد، باید محترم شمرده شود و حق ورود و نقض آن جایز نیست؛ ولی گاهی این حق با ثبات و پایداری روابط همسری و موجودیت خانواده رویارویی کرده و با توجه به مسائل و عوارضی که در فضای مجازی وجود داشته، امکان حق دسترسی هر یک از زوجین به‌عنوان پیشگیری از روابط و مطالب آلوده، مطرح می‌گردد.

خانواده به‌عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی، با پیوند زناشویی آغاز می‌یابد و هر مقدار روابط همسری تقویت گردد و خانواده مستحکم گردد، اجتماعی قوی و منسجم در پی خواهد داشت؛ به همین جهت در قرآن و آموزه‌های دینی، - با نگاهی تربیتی، - به تقویت روابط همسری و تحکیم بنیان خانواده توجه ویژه‌ای شده است. خداوند هر آنچه

را که باعث حفظ و تقویت روابط همسری و تداوم نظام خانواده می‌شود، ارزشمند دانسته و با هر چیزی که موجب تزلزل ستون خانواده است، مبارزه می‌کند. همگام با این رویکرد و توجه به پایداری خانواده، یکی از حکمت‌های وضع احکام طلاق همچون حضور دو شاهد عادل را می‌توان نام برد (عاملی، ۱۳۷۵: ۳۸۷/۲)؛ در همین راستا تلاشی معطوف بر تداوم روابط همسری و موجودیت نظام خانواده وجود دارد که زمان عده طلاق برای فرصتی دوباره برای بازگشت مجدد به زندگی در نظر گرفته شده است تا از تصمیم عجولانه زن و مرد برای طلاق جلوگیری کند. چنان‌که خداوند فرموده است: «فَإِذَا بَلَغَنَّ الْأَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهَدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِّنْكُمْ وَ أَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا» (طلاق: ۲) طبق این آیه به زن و مرد فرصتی داده تا در عده که رابطه‌ای باهم ندارند، برای زندگی خود بهتر تصمیم‌گیری کرده و از ویران کردن ستون خانواده جلوگیری کنند. (مهدوی کنی، ۱۳۹۲: ۱۳) همچنین آیات زیادی برای رعایت حفظ خانواده همراه با اعلام احکام جانبی نازل شده است. آیات قرآن با احکام خود و نگاه تربیتی دقیق به نهاد مقدس خانواده، از هرگونه عملی که منجر به از بین رفتن حفظ و پاک‌دامنی خانواده می‌شود؛ جلوگیری می‌کند. به‌عنوان نمونه، در قرآن آمده است: «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكُمْ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ» (نور: ۳۰) «یا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكُمْ أَذْنَىٰ أَنْ يَعْرِفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا» (احزاب: ۵۹) دستور به حفظ نگاه به نامحرم، فرمان به رعایت پوشش زنان در برابر مرد نامحرم، نهی از گفتار تحریک‌آمیز زن با مرد نامحرم و... نشان از اهمیت اصل تحفظ و پاسداری در ساختار نظام حقوقی خانواده دارد (حکمت‌نیا، ۱۳۹۰: ۱۴۱ و ۱۴۲).

برآیند توجه و اهمیت حفظ روابط همسری و نظام خانواده این است که در وضع احکام فقهی باید کل نظام خانواده در نظر گرفته شود و مبتنی بر آن و توجه به مصلحت خانواده که

مبتنی بر نگاهی اجتماعی است، مسائل دیگر از جمله حریم فردی و اطلاعاتی هر یک از زوجین مورد مطالعه قرار گیرد.

### ۱. اصل مصلحت خانواده

قرآن کریم به حفظ و تداوم رابطه همسری و موجودیت کیان خانواده اهمیت داده و در مواردی که اختلاف میان زن و شوهر پیش می‌آید؛ آموزه‌ای تربیتی ارائه داده و سفارش به مصلحت‌اندیشی می‌نماید. بر اساس آیه ۱۲۸ سوره نساء اهمیت حفظ نظام خانواده و تلاش برای تداوم و تحکیم آن را دارای مصلحتی اولی دانسته و این‌چنین بیان می‌دارد: «وَإِنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا؛ و اگر زنی بیم داشت که شوهرش با وی مخالفت و بدسلوکی کند یا از او دوری گزیند باکی نیست که هر دو تن به‌گونه‌ای به راه صلح و سازش بازآیند که صلح به‌هرحال بهتر است و نفوس را بخل و حرص فرا گرفته؛ و اگر (درباره یکدیگر) نیکویی کرده و پرهیزکار باشید، خدا به هر چه کنید آگاه است». در این آیه چنین آمده است که هرگاه زن با ناسازگاری و اعراض شوهرش روبه‌رو شود؛ بهتر است که مصلحت‌اندیشی کرده و برای حفظ خانواده از بعضی حقوق خود بگذرند تا به این وسیله، از طلاق جلوگیری کنند. (طبرسی، [بی‌تا]، ۳/۳؛ زمخشری، ۱۴۰۷: ۷۲)

اصل مصلحت حفظ و تداوم رابطه همسری و کیان خانواده به‌عنوان آموزه‌ای تربیتی، بر تمامی احکام و اصول روابط میان اعضای خانواده حکومت دارد و تمام احکام خانواده باید بر اساس این اصل سنجیده شوند، لذا هرگونه وضع و اجرای حکمی باید در راستای مصلحت محیط خانه باشد (یزدان پناه، ۱۳۹۹: ۱۱۹). لذا با توجه اینکه احکام شرعی تابع مصالح و مفاسد واقعی بوده و ملاکاتی که مبنای احکام شرعی قرار گرفته در یک درجه قرار نمی‌گیرند (صدر، ۱۳۸۰: ۱۷۱/۳)، پس هنگامی که در مقام عمل حفظ حریم اطلاعاتی با

حفظ کیان خانواده در تزاخم قرار گیرد، با توجه به آموزه‌های دینی ملاکات تحکیم و تداوم رابطه همسری و موجودیت خانواده از باب مصلحت اهم، مقدم می‌گردد. در این صورت هر یک از زن و شوهر می‌توانند حق دسترسی به حریم اطلاعاتی دیگری داشته باشند تا با حق دسترسی بتوانند نظارت را که مصلحت اهم است و مبتنی بر اصل عقلایی و پذیرفته شده است، ترجیح داده و اهداف تحکیم و پایداری خانواده تأمین گردد.

بنابراین اگرچه جست‌وجو در امور پنهانی و حریم اطلاعاتی هر شخصی از جمله زن و شوهر، کاوش در یافتن لغزش‌ها و خطاها است و ورود به چنین حریمی، جایز نیست ولی به انگیزه عقلایی و در راستای حفظ و تداوم رابطه همسری حق ورود و دسترسی جایز و مشروع خواهد بود.

## ۲. اصل مدیریت و پاسداری

بر اساس حکم عقل، هر جمع و گروهی برای ایجاد نظم و هماهنگی و...، نیاز به مدیریت و پاسداری دارد. نهاد خانواده هم به‌عنوان اجتماعی کوچک، نیازمند مدیریت و پاسداری است که با ایجاد نظم و نظارت در تربیت، خانواده به اهداف والای خود برسد (مقدادی، ۱۳۸۵: ۱۱۵). مطابق آیات قرآن، مدیریت و سرپرستی خانواده در مرتبه نخست بر عهده مرد نهاده شده است و اصل تکلیف و مسئولیت برای حمایت، تقویت و تداوم روابط همسری و جهت رعایت خیر و صلاح خانواده است (جوادی آملی، ۱۳۷۹: ۳۹۲). البته درست است که قوامیت و ریاست مرد در خانواده، شامل امور زندگی خانوادگی و همسرمداری، مسائل تربیتی، امور مربوط به مصالح خانواده در مرحله نخست متوجه شوهر است (فضل‌الله، ۱۴۲۰: ۸۹)، ولی مدیریت و پاسداری از تحکیم روابط همسری و کیان نظام خانواده صرفاً منحصر به مرد نمی‌باشد، بلکه این پاسداری و مدیریت با توجه به اهداف نظام خانواده، نسبت به همسر قابل طرح است.

اصل آزادی و حق حریم اطلاعاتی به این معنا نیست که زن و شوهر در نظام خانواده



حق هیچ‌گونه مداخله در حریم شخصی یکدیگر را نداشته باشند، بلکه در مواردی که حفظ کیان نظام خانواده مبتنی بر نقض چنین حریمی باشد و با اصل حفظ و تداوم روابط همسری و موجودیت کیان خانواده تزامم داشته باشد، به موجب مدیریت و پاسداری از موجودیت کیان خانواده، از این حق برخوردار هستند. قرآن تکلیفی بایسته بر عهده هر یک از زن و شوهر قرار داده و آنها را به خیرخواهی برای تربیت اعضای خانواده توصیه کرده است و هر یک از آنها را مسئول حفظ و نجات خانواده خود می‌داند. «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ» (تحریم: ۶). روی سخن این آیات در مورد همه مؤمنان است که درباره تعلیم و تربیت خانواده از جمله پاسداری از ترک معاصی و امیال درونی است. پاسداری و مدیریت خانواده به تعلیم و تربیت و امر و نهی معروف و نهی از منکر و فراهم ساختن محیطی پاک در فضای خانواده نخستین سنگ بنایی است که قرآن به آن توصیه می‌کند. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۵: ۲۴/۲۸۶، طوسی، التبیان، ۱۴۰۰: ۱۰/۵۰)

بر این اساس به دلیل اهمیت پایداری روابط همسری و نظام خانواده در مواردی که مصالح افراد خانواده است، هر یک از زن و شوهر می‌توانند بر اساس مدیریت و پاسداری از کیان خانواده حق ورود به حریم اطلاعاتی یکدیگر را داشته باشند و در فضای مجازی نسبت به زمینه‌های سوء اخلاقی و تربیتی که هر یک از زوجین با آن مواجه هستند، نقش کنترلی و نظارتی را ایفا نمایند

### ۳. اصل حسن معاشرت در خانواده

«حسن معاشرت» به معنای نوعی ارتباط و هم‌نشینی و هم‌زیستی نیکو می‌باشد (مصطفوی، ۱۳۶۰: ۱۳) و در آیات فراوانی با واژه معروف از آن یاد شده است. در قرآن کریم، ۴۰ مرتبه کلمه معروف به کار رفته که در بیشتر موارد مربوط به حقوق خانواده است؛ همچون آیه ۵ سوره نساء: آیه ۲ سوره طلاق و ... در آیه ۵ سوره نساء خداوند به‌صراحت از لزوم عمل به

معروف در رابطه با رفتار مرد نسبت به همسر خود سخن می‌گوید: «عاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ؛ و با آنها به شایستگی رفتار کنید» (نساء: ۱۹).

فقها و مفسران در رابطه با معنای این آیه چنین مطرح کرده‌اند که معروف یعنی متعارف و به این معناست که شوهر باید رفتاری شایسته و انسانی با همسر خود داشته باشد (طوسی، ۱۳۸۷: ۴/۶؛ عاملی، ۱۴۱۳: ۸/۴۶۰؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۵: ۳/۳۲۰) و ملاک این متعارف بودن، همان عرف است که بر اساس قانون متعارف عقلایی که میان همه مردم معهود است، ارزیابی می‌شود (سبزواری، ۱۳۶۹: ۲/۳۰۰). منظور شارع از معاشرت معروف، رفتاری است که بر مبنای عرف صحیح و غالب بر جامعه بوده که نزد عقل حَسَن می‌باشد و منطبق بر موازین تربیتی است (یزدان پناه، ۱۳۹۹: ۱۱۹). لذا مطابق با این آیه، حسن معاشرت یک اصل حاکم در کل زندگی برای مصاحبت و هم‌زیستی زن و شوهر است.

حسن معاشرت از نظر شارع مقدس چنان دارای اهمیت است که از آن به‌عنوان عاملی مهم در سازندگی روابط همسری یاد می‌شود و تنها مختص به نوع رفتار مرد به زن نیست؛ بلکه حسن معاشرت و در نظر گرفتن معروف از نظر تربیتی، لازمه تحکیم و تقویت رابطه همسری به حساب می‌آید. بر این اساس خداوند در آیه ۶ سوره طلاق چنین می‌فرماید: «وَأْتِمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ؛ میان خود به نیکی مشورت و سازش کنید»، «واتمروا» به معنای پذیراشدن فرمان و به معنای مشاوره نیز می‌آید. در این آیه معنی اخیر مناسب‌تر با معنای آیه است. لذا مقصود از «معروف» نیز شامل هرگونه مشاوره خیر و صلاح است. اگرچه این آیه در مقام حکم طلاق و مسئله شیر دادن فرزند است، ولی با توجه به خطاب آیه و مطلق بودن مشاوره، اختصاص به مورد خاصی نداشته، بلکه می‌توان چنین رهیافت کرد که هریک از زوجین نسبت به مصالح بالاتر و حسن معاشرت با یکدیگر مشورت نمایند و به توافق برسند به‌گونه‌ای که هیچ‌یک از طرفین متضرر نگردد. (طبرسی، [بی‌تا]، ۳۷/۱۰؛ طباطبایی، ۱۳۹۳: ۱۳۱۷/۱۹)

در اسلام، توصیه شده که زن و مرد باید رابطه عمیق عاطفی و خوبی داشته باشند و این رابطه مبتنی بر مدار عقل و شرع باشد. دستورات اسلامی معاشرت زن و شوهر را به‌گونه‌ای

می‌داند که موجب پایداری و حفظ خانواده شود و در نتیجه مصالح جامعه را به دنبال داشته باشد (قدرتی، ۱۳۹۶: ۸۰). لذا باید در خانواده، اصل مهم حسن معاشرت را در نظر گرفت. این اصل که مبتنی بر مصالح و ارزش‌های والایی همچون تحکیم و تقویت رابطه همسری و حفظ موجودیت خانواده بوده، اگر در مقام عمل، برخی از حقوق که رعایت آن همچون حفظ حریم اطلاعاتی، لازم است، با حق دسترسی هریک از زوجین به حریم اطلاعاتی در تراحم باشد، این اصل به‌عنوان اصلی عقلایی، مقدم می‌گردد.

بنابراین با در نظر گرفتن معنای لزوم عرفی در معاشرت میان زن و شوهر با یکدیگر، هنگامی که حریم اطلاعاتی هریک از زوجین با عرف عقلایی حاکم بر روابط همسری تراحم نماید، در این صورت حسن معاشرت اهم بوده و مقدم می‌گردد که در نتیجه هر یک از زن و شوهر می‌توانند نسبت به حریم اطلاعاتی دیگری حق ورود و دسترسی داشته و نقش نظارتی را ایفا نمایند.

## نتیجه

این پژوهش با بررسی مبانی لزوم رعایت حریم اطلاعاتی زوجین در فضای مجازی و با توجه به آسیب‌های فراوانی که در فضای مجازی رابطه همسری را تهدید می‌نماید، امکان حق دسترسی و نظارت هر یک از زوجین به حریم اطلاعاتی موجود در رسانه‌های مجازی را بررسی نمود و به نتایج زیر دست یافت:

بر اساس مبانی حفظ حریم اطلاعاتی، ورود و دسترسی به حریم اطلاعاتی اشخاص همچون اطلاعات موجود در رایانه شخصی، تلفن همراه، چت‌ها و پیامک‌ها، تصاویر، فیلم‌ها و... جایز نیست؛ اما بر اساس نگاه تربیتی خاص آموزه‌های دینی و مبتنی بر تداوم رابطه همسری و حفظ موجودیت خانواده، امکان ورود و دسترسی و نظارت هر یک از زوجین به حریم اطلاعاتی وجود دارد. بر این اساس مصلحت اقوی و اهم، حفظ نظام خانواده و برقراری آرامش و امنیت در روابط همسری می‌باشد که چنین مصلحتی به‌عنوان مرجحی

عقلی در برابر رعایت حریم شخصی مطرح گشته و از باب تقدم اهم بر مهم، مقدم می‌گردد. لذا هریک از زن و شوهر بر اساس مدیریت و پاسداری از کیان خانواده و با در نظر گرفتن معنای لزوم عرفی در معاشرت میان زوجین، هنگامی که حریم اطلاعاتی هریک از آن دو با عرف عقلائی حاکم بر روابط همسری و نظام احکام در خانواده تراحم نماید، حق ورود و دسترسی به حریم اطلاعاتی یکدیگر را داشته و در فضای مجازی نسبت به زمینه‌های سوء اخلاقی و تربیتی که هریک از زن و شوهر با آن مواجه هستند، نقش کنترلی و نظارتی را ایفا می‌نمایند.

## کتابنامه

### قرآن کریم.

- ابن عاشور، محمد طاهر، *التحریر والتنویر*، بیروت، مؤسسة التاریخ العربی، [بی تا].
- اردبیلی، احمد، *زبده البیان فی احکام القرآن*. تهران، المكتبة الجعفریة، [بی تا].
- انصاری، باقر، *حقوق حریم خصوصی*، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ اول، [بی تا].
- آمدی، عبدالواحد بن محمد، *غرر الحکم و درر الکلم*، قم، دارالکتاب الاسلامی، چاپ دوم، [بی تا].
- بجنوردی، محمدحسن، *القواعد الفقهیه*، قم، نشر الهادی، [بی تا].
- جعفری تبریزی، محمدتقی، *تکاپوی اندیشه‌ها*. تهران، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، [بی تا].
- جوادی آملی، عبدالله، *زن در آئینه جلال و جمال*، قم، مرکز نشر اسراء، [بی تا].
- حکمت نیا، محمود، *حقوق زن و خانواده*، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، [بی تا].
- خبرگزاری صدا و سیما، *نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در ایجاد مشکلات بین همسران*، (iribnews.ir). رویت شده در ۱۴۰۱/۱۰/۲۰.
- (امام) خمینی، سید روح‌الله، *چهل حدیث*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، [بی تا].
- دهخدا، علی‌اکبر، *لغت‌نامه دهخدا*، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ دوم، [بی تا].
- زمخسری، محمود، *الکاشف عن حقائق غوامض التنزیل*، بیروت، دارالکتاب العربی، چاپ سوم، [بی تا].
- سلیمانی، مرتضی و یاسر، بررسی ورود به حریم خصوصی در فعالیت‌های اطلاعاتی امنیتی در چارچوب اصول و قواعد فقهی، *نشریه فقه*، سال بیست و یکم، شماره چهار صدر، محمدباقر، *مباحث الأصول*، السید کاظم الحسینی الحائری، [بی تا].

- طباطبایی، محمدحسین، *المیزان فی تفسیر القرآن*، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، [بی تا].
- طبرسی، فضل بن حسن، *مجمع البیان*، [بی تا].
- (شیخ) طوسی، محمد بن حسن، *التبیان فی تفسیر القرآن*، با مقدمه محمد محسن آقابزرگ تهرانی و تصحیح احمد حبیب عاملی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، [بی تا].
- (شیخ) طوسی، محمد بن حسن، *المبسوط فی فقه الامامیه*، تهران، مکتبه المرتضویه، [بی تا].
- عاملی، محمد بن جمال الدین، *المعة الدمشقیه*، چاپ قم، مؤسسه اسماعیلیان، [بی تا].
- عاملی، زین الدین بن علی، *مسالك الأفهام إلى تنقیح شرائع الإسلام*، قم، مؤسسه المعارف الإسلامیه، [بی تا].
- عیسایی، حسین، *شایستگی های پاسداری (مبانی، رهیافت ها و کارکردها)*، دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، مؤسسه انتشارات و چاپ، [بی تا].
- غروی تبریزی، علی، *التنقیح فی شرح العروة الوثقی*، قم، انتشارات لطفی، [بی تا].
- فراهیدی، ابو عبدالرحمن، *العین*، [بی جا]، [بی تا]، [بی تا].
- فضل الله، محمدحسین، *تأملات اسلامیه حول المرة*، بیروت، دار الملک، چاپ هشتم، [بی تا].
- فضل الله، سید محمدحسین، *تفسیر من وحی القرآن*، بیروت، دار الملائک للطباعة والنشر، [بی تا].
- قدرتی، مهدیه، (۱۳۹۶)، *احکام فقهی حریم خصوصی در مناسبات و روابط خانواده*، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی گرایش فقه خانواده، دانشگاه الهیات قم.
- قرائتی، محسن، *تفسیر نور*، [بی جا]، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، [بی تا].
- قهفرخی، سجاد؛ مسعودیان، مصطفی، حمایت از حریم خصوصی اشخاص از منظر آیات و روایات، *دوفصلنامه تخصصی پژوهش های میان رشته ای قرآن کریم*، سال سوم، شماره دو کلینی، محمد بن یعقوب، *الکافی*، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، [بی تا].
- گلپایگانی، سید محمدرضا، *در المنضود*، قم، دار القرآن الکریم، [بی تا].
- مجلسی، محمدباقر، *بحار الانوار*، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ سوم، [بی تا].
- مجلسی، محمدتقی، *روضه المتقین فی شرح من لا یحضره الفقیه*، قم، مؤسسه کوشانپور، [بی تا].
- محسنی، فرید؛ قاسم زاده، فریدون، *حریم خصوصی در فضای مجازی با تکیه بر حقوق ایران، فصلنامه علمی پژوهشی شریف*، شماره سی و چهار

- محقق سبزواری، محمدباقر بن محمد مؤمن، *کفایة الأحكام*، [بی‌جا]، مهدوی، [بی‌تا].
- مصطفوی، حسن، *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، [بی‌جا]، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، [بی‌تا].
- معین، محمد، *فرهنگ فارسی*، تهران، سی گل، چاپ اول، [بی‌تا].
- مقدادی، محمد مهدی، *ریاست خانواده*، تهران، روابط عمومی شورای فرهنگی اجتماعی زنان، چاپ اول
- مهدوی کنی، صدیقه، اصول حاکم بر روابط اعضای خانواده، *ندای صادق*، سال هجدهم، شماره پنجاه و هشت
- مهریزی، مهدی، *شخصیت و حقوق زن در اسلام*، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، [بی‌تا].
- نجفی، محمد حسن، *جواهر الکلام فی شرح الاسلام فی شرح شرائع الاسلام*، تهران، مکتبه الاسلامیه، [بی‌تا].
- نقیبی، ابوالقاسم، حریم خصوصی در روابط و مناسبات خانوادگی، *ندای صادق*، سال پانزدهم، شماره پنجاه و دوم.
- نوری، حسین بن محمد تقی، *مستدرک الوسائل*، قم، مؤسسه آل‌البیت علیه السلام لاحیاء التراث، [بی‌تا].
- ولی، مرضیه، *تبیین فقهی حقوقی حریم خصوصی خانواده*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه سمنان
- هارجی، اون، ساندرز، کریستین و دیکسون، دیوید، مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی. ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت. تهران. انتشارات رشد، [بی‌تا].
- هاشمی شاهرودی، محمود، *فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام*، قم، مؤسسه دائرةالمعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام، [بی‌تا].
- یزدان پناه، سارا، *حریم خصوصی اعضای خانواده نسبت به یکدیگر در حقوق ایران و فقه امامیه و اسناد بین‌الملل*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق خانواده، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری قوه قضائیه

Underwood, M. Gruninger, M. Obrst, L. Baclawski, K. Bennett, M. Berg-Cross, G. ... & Sriram, R. D. (2015). Internet of things: Toward smart networked systems and societies. *Appl. Ontology*, 10(3-4), 355-365.